

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
יהי
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סוכ"ב 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 920

מסכת בבא מציעא ק"ד - ק"י ♦ אהלות ט"ו, א' - ט"ו, ד'

בס"ד, י' טבת תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ אילו לחשים מותר ללחוץ בימינו?
- ♦ חרם הקדמונים על שימוש בסגולות וברפואות המוזכרות בגמרא
- ♦ כיצד להוציא דבר מאכל שנתקע בגרונו של אדם
- ♦ לחש למציאת חן בעיני אויב

- ♦ ממינוס בבנק - מותר או אסור?
- ♦ נטילת משכנתא לצורך רכישת דירה
- ♦ המהר"ל מפראג - כל פסיעה חשובה, כי ה' מונה הפסיעות
- ♦ מדוע לא נבראו כנפיים לאדם?
- ♦ לחש להוצאת עין הרע!
- ♦ השבעת המלאכים שישמרו על קולו הערב של החזן
- ♦ הגייה שגויה של שם מלאך עלולה להזיק

- ♦ אחד עשר פסוקים המתחילים באות נון
- ♦ רכישת מקומות בבית הכנסת
- ♦ דירת הגביר שפשט רגל נמסרה לחתנו המלווה
- ♦ פיטורי עובד לאור ההלכה
- ♦ מיהו מלמד שראוי לפטרו
- ♦ האם מותר לפטר פועל ללא סיבה?
- ♦ מועד תשלום השכר הוא גם מועד סיום השכירות

דבר העורך

אזניים לתורה

לפני חדרו של הגאון מטשעבין מהלך היה חתנו הרב גולדשטוף זצ"ל, אפוף צער וחרדה. הגאון שניצל לא מכבר מגיא ההריגה, איבד במהלך המלחמה את רעייתו, שני בנים ושלוש בנות הי"ד. שתי בנות בלבד נותרו לו לפליטה. האחת נשאה להרב גולדשטוף זצ"ל והשניה נשאה להגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל.

אותם ימים רבתה השמחה במשפחתו של הגאון מטשעבין. ב"ה, נולד בן לחתנו הרב שניאורסון. נכד ראשון. המשפחה מתחילה להפריח יוצנים, להשלים את אשר ניסה לגדע הצורך הנאצי ימח שמו. רבים מאיתנו ודאי באו במגע עם אנשים שניצלו מעמק הבכא. משאת נפשם היא לבנות מחדש את משפחתם. זכר לנשמות הרבות שנספו. לא חלפו אלא ימים מספר מעת לידת התינוק, והרופאים בישרו כי חייו תלויים בסכנה.

אותה שעה היה הגאון מטשעבין זצ"ל ספון בחדרו והוגה בתורה. לפתע הגיעה בשורה מחרידה מבית החולים. התינוק נפטר. המשימה הנוראה, לדווח לגאון מטשעבין על שאירע, הוטלה על כתפיו של הרב גולדשטוף.

מתוך חרדה ויגון דפק הרב גולדשטוף על דלת החדר שנפתחה ובפתחה עמד הגאון מטשעבין במלא הדרו, שקוע בהרהורי. על שולחנו היה פתוח ספר הרשב"א וניכר היה עליו כי הוא שקוע בדבריו ראשו ורובו.

עיניו של הרב גולדשטוף החלו לדמוע והגאון שאל "מה שלום הילד?" הרב גולדשטוף הניד בידו כאומר "זהו. כבר אין מה לשאול". באותו רגע, כפי שודאי רשאים אנו להניח, חרב עליו עולמו של הגאון מטשעבין. שם, במלחמה הנוראה, אבדו היקרים לו מכל, והנה, כאשר התקווה לשקם, לבנות מחדש, לפיח חיים צעירים במשפחה, קורמת עור וגידים, נשאר מלאך המוות נאמן למלאכתו. נורא.

לימים סיפר הרב גולדשטוף זצ"ל: לא ידעתי לאיזו תגובה עלי לצפות. הרי בישרתי לו בשורה נוראה ואיומה. אך לתדהמתי הרבה, חמי הגאון זצ"ל, הניח את ידו על מפתח הדלת והשעין עליה את ראשו. דממה נוראה השתררה. הגאון שקע בהרהורי

דף קד/ב האי עיסקא

מינוס בבנק - מותר או אסור?

בגליון מס' 914 פירטנו את סעיפיו של "היתר עיסקא", כיצד הוא פועל ומהן ההשלכות הממוניות הנובעות ממנו. קיצורו של דבר, "היתר עסקה" נועד למתן פתרון עבור אדם המבקש לתת את כספו לחבירו תמורת רווחים קבועים מראש, ללא איסור ריבית לשם כך, מחצית מן הסכום הוא מעניק כהלוואה שאת רווחיה יטול הלווה, ומחצית מן הסכום ניתנת כפיקדון שאת רווחיו יטול המשקיע. בסוגייתנו מבואר, שהלווה אינו רשאי להשתמש לצורכי מחייתו בכסף ההשקעה שקיבל לידיו, שהרי בבסיס ההיתר עומד הסעיף הקובע שכספו של המשקיע ישא רווחים במסחרו של הלווה, ומהם מקור רווחי המשקיע.

יוצא איפוא, לכאורה, שכל אדם שהבנק משלם עבורו תשלומים שוטפים על ידי הוראות קבע עבור מים, טלפון וכדומה, חייב לעמוד על המשמר לבל ייווצר גירעון בחשבונו, שהרי הבנק גובה ריבית תמורת הגירעון. כמו כן, לא יהא אדם רשאי למשוך מזומנים מן הבנק לצורכי חייו השוטפים, כאשר חשבונו מצוי במינוס, שהרי באופן זה, עיסקה אין כאן ולא היתר לגביית הריבית על ידי הבנק.

העצה המקובלת על רוב הפוסקים לפתור בעיה זו, היא על ידי הוספת סעיף בחוזה, שהלווה מקנה לבעל הממון חלק **בכלל עסקיו**. כלומר, בעל החשבון אמנם לווה כסף מן הבנק כדי לקנות מצרכי מזון, אך תמורת הלוואה הוא מקנה לבנק חלק בעסקיו, וממילא אין זו הלוואה רגילה כי אם עיסקה, והאחוזים שגובה הבנק, הרי הם בכלל היתר עיסקא [תמורת מניעת הלווה ממסירת דו"ח על מצב ההשקעה].

אלא, שעצה זו יש בה כדי להועיל לבעל עסקים בלבד, או לאדם שברשותו תכנית חיסכון. אולם, על אדם שאינו סוחר ואין לו כל השקעה, מוטל לברר היטב אם הוא רשאי ללוות כסף מן הבנק, משום שלדעת **רוב הפוסקים** הלוואה זו כרוכה בבעיה הלכתית חמורה. [אמנם, יש המתירים באופנים מסויימים גם לאדם שאין לו השקעה כל שהיא (עיי' שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' ק"ס, ובתליאתה ח"א סי' קל"ז ועוד אחרונים)].

נטילת משכנתא לצורך רכישת דירה: דיון זה הוא מעשי ביותר למבקשים ליטול משכנתא לצורך רכישת דירה, כאשר למקבל המשכנתא אין מסחר או השקעה כל שהיא בסדר גודל של הלוואה. הדיון במקרה זה הוא האם ניתן להחשיב את הדירה עצמה כהשקעה מסחרית, משום שקיימת אפשרות ריאלית שמחיר הדירה יעלה במשך הזמן, ולפיכך, אפשר לשתף את הבנק בעסק רכישת הדירה ולהחיל "היתר עסקה". מאידך, מאחר שהרכישה נעשית לשם דיור ולא לשם רווח כלכלי, שמא אין להתייחס לדירה כאל עסקה. למעשה נוטים להקל כאשר השוק העסקי מתייחס לרכישת דירה כאל השקעה שאמורה להניב רווחים [עיי' בספר תורת הריבית (פ"ט ז' סוף סעי' ט"ז)].

דף קז/א שכר פסיעות יש

המהר"ל מפראג - "כל פסיעה חשובה, כי ה' מונה הפסיעות"

סוגייתנו מביאה את דברי רבי יוחנן, שהמכתת את רגליו לבית הכנסת זוכה ל"שכר פסיעות". ואכן, ה"מגן אברהם" (או"ח סי' צ' ס"ק כ"ב) כותב, שאדם שעומדת בפניו אפשרות להתפלל בבית כנסת קרוב ובבית כנסת רחוק, מצווה ללכת לבית הכנסת הרחוק ולזכות בשכר פסיעות.

צעילוי נשמת

אמי מורתי **חיה ויניגר** ע"ה

בת הר"ר מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע י"ג בטבת תשס"ז

תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר **משה יהודה למפרט** ז"ל
ב"ר אהרון שלמה הלוי ז"ל נלב"ע י' בטבת תשס"ח

ולע"נ מרת **גיטל למפרט** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע י"ג בטבת תש"ע

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יששכר בן דוד** ז"ל

ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל

נלב"ע ט"ו בטבת תשנ"ה

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

מפרשים רבים מקשים, כיצד זה יתכן שאדם ירחיק לכת ולא יתפלל בבית כנסת קרוב, והרי כלל מפורסם הוא ש"אין מעבירין על המצוות", כפי שמבואר בגמרא (מנחות טז/ב) שיש לקצור תבואה למנחת העומר מן השדה הקרוב ולא מן הרחוק, משום שאין מעבירין על המצוות? מספר תירושים מעניינים נאמרו על כך בספרי הפוסקים. החיד"א (פתח עינים מנחות טז/ב) מבאר, שיש לחלק בין שתי שדות לשני בתי כנסת. שכן, אם יקצרו את התבואה מן השדה הרחוק, אזי לא תתקיים המצווה בשדה הקרוב. לעומת זאת, אדם שאינו משתתף בתפילה בבית הכנסת הקרוב, אינו גורם בכך לביטול קיום התפילה בבית הכנסת, אלא הוא עצמו מקיים את המצווה במקום אחר.

המהר"ל מפראג (בספרו נתיבות עולם, נתיב העבודה פ"ה), מתרץ שההליכה לבית הכנסת היא עצמה מצווה, ולא הכשר מצווה בלבד, ולפיכך, אין זה נחשב כהעברה על מצווה, כאשר עצם ההליכה גם היא מצווה. המהר"ל מוסיף וכותב, שכל המרבה בהליכה לבית הכנסת הרי זה משובח, שהרי בית הכנסת הוא מקום מקדש מעט שבו שורה השכינה, וההולך ממרחק לקראת השכינה, מעיד בכך על רצונו להידבק בה ו"כל פסיעה חשובה, כי ה' מונה הפסיעות". בעל ה"אשל אברהם" אף כותב (בהערותיו ל"שולחן ערוך" סי' צ), כי כשם שהולכת הדם למזבח היא מצווה בפני עצמה והיא חלק מן העבודה בבית המקדש, כך גם ההליכה לבית הכנסת היא מצווה בפני עצמה.

מדוע לא נבראו כנפיים לאדם? מעניין להביא את דברי בעל שו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' רכ"ג) המציין את הגמרא (סנהדרין צ"ב) בה מבואר שלעתיד לבוא הקב"ה יעשה כנפיים לצדיקים, אך בזמנינו, הוא כותב, הקב"ה ברא את האדם ללא כנפיים, כדי שלא ימהר לרוץ לדבר עבירה וכן כדי שיהיה לו שכר פסיעות... גם לגבי מצוות עליה לרגל אנו מוצאים במסכת סופרים (פ' י"ח הל' ו'): "ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה בישיבה, פתח ואמר, אתם נצבים היום כולכם, טפכם נשיכם, אנשים באים לשמוע, נשים כדי לקבל שכר פסיעות" (עי' חגיגה ג/א שמובאת אמרה זו באופן שונה).

אין שכר כשכרו של הלומד תורה: בעל לב חיים (הובא בשדי חמד כללים מערכת אלף אות קפ"ט) מציין, כי תלמידי חכמים אינם צריכים להתבטל מלימודם בשביל "שכר פסיעות", משום שאין שכר השווה לשכר לימוד התורה בעצמה. [מן הראוי לציין שיש מן הפוסקים שלדעתם שכר פסיעות ניתן רק לאדם אשר מרחיק לכת לבית כנסת אחר משום שיש לו קביעות להתפלל שם, או שהמתפללים מהוגנים יותר (עי' בשו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' י"ט, ומהרש"ג שו"ת ח"א סי' כ"ז)].

דף קז/ב אמר רב זו עין

לחש להוצאת עין הרע!

הגמרא בסוגייתנו מספרת, שרב ידע ללחוש על הקברים ולהבין את הסיבה שבעטיה נפטרו הנקברים, ואמר, כי 99% מהם מתו טרם זמנם משום עין הרע שהוטלה בהם (עי' רש"י ד"ה עבד). החזון איש (ח"ו"מ ליקוטים סי' כ"א לדף י"ז) מבאר, שברור הדבר שחפץ או אדם שלא נגזר עליהם אבדון, אינם מתכלים על ידי עין הרע. אלא, שלעיתים משמים מענישים אדם על ידי שמניחים אותו לנפשו ומסירים ממנו את ההשגחה השמימית וכך הוא נחשף לפגעים וסכנות, בהם עין הרע. מלבד זאת, סכנת הפגיעה על ידי עין הרע יש בה גם להזיק מכח קטרוג הנוצר על ידה, כמאמר חז"ל הידוע שהשטן מקטר בשעת הסכנה. בזה"ק (פ' בלק עמ' שצ"א דפוס ק) נאמר, שהיזק עין הרע פועל על ידי התפעלות מן החפץ או מן האדם, כפי שנהג בלעם הקוסם שביקש להטיל עין הרע על ישראל, ולשם כך שבחם וקילסם "מה טובו אהליך יעקב". לחשים רבים ומגוונים נהוגים בעדות שונות להוצאת עין הרע, ובספרי הפוסקים אנו מוצאים שדנו אם מותר להשתמש בלחשים ובהשבעות לצורך מניעת/הוצאת עין הרע.

השבעת המלאכים שישמרו על קולו הערב של החזן: בעל הלבוש (תחילה סי' תקפ"ד) מתייחס לתופעה שרווחה בזמנו בקרב החזנים, שברטרם ניגשו לעמוד התפילה, השביעו את המלאכים בשמותיהם שיבואו לעזרתם ויסייעו להם להתפלל בקול רם, חזק ונעים ולבל יחר גרונם חלילה. הלבוש שלל בחריפות נוהג פסול זה ובראשית דבריו הוא מציין, כי עצם השבעת המלאך כסיוע לתפילה יש בה משום גיחוך, שהרי התפילה היא לפני הקב"ה ואין להשתמש במלאכים כסיוע לתפילה.

הגייה שגוייה של שם מלאך עלולה להזיק: בנוסף לכך כותב בעל הלבוש כי יש להתרחק כמטחוי קשת מהגיית שמות מלאכים לצורך השבעתם, משום שלשם השגת המטרה יש להגות במדויק את שמו של המלאך. והיה, אם ההוגה את שם המלאך טועה, אף בהטיה זעירה, יתכן שהוא משביע בכלל מלאך אחר, שהשבעתו לא זו בלבד שאינה מועילה אלא אף יש בה כדי להזיק. לפיכך, הוא כותב, כי על מנת להשתמש בשמות המלאכים, יש ללמוד את שמותיהם מפי רב חשוב ומקובל ולא מתוך ספר, משום שבלימוד מתוך הכתב עלולה להשתרש טעות דקדוקית, או טעות באחת האותיות (וכן מביא בשם מנורת המאור נר שני כלל ט' פ"ב, וכן הביא בשם ספר העיקרים מאמר שני פרק כ"ה).

אילו לחשים מותר ללחוש בימינו? לאור דברים אלו, כתב השדי חמד (כללים מערכת הלמד כלל ק"ז), כי אין להשתמש בהשבעות להוצאת עין הרע הכוללות שמות מלאכים, אך בהשבעות אשר אינן כוללות שמות מלאכים, אלא את השבעת המזיקים בלבד, כגון: "משביע אני עליכם כל מיני בישא" וכו', אין כל מניעה להשתמש (נוסח השבעות מזיקים עיין בספרי החיד"א בסוף ספר מורה באצבע, וכן בספר עטרת חיים להגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל). אולם, השדי חמד מביא את דעתו של בעל הפתח דביר, שבדורות האחרונים אין להשתמש גם בהשבעות אלו, משום שאין בנמצא מי אשר בכוחו להשביע את המזיקים. אמנם, לחשים להוצאת עין הרע אשר אינם כוללים השבעות, כתב השדי חמד שלכל הדעות אין כל מניעה ללחושם.

ולאחר רגעים מספר הכיז: "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני", ושב ללימודו, כאילו לא התרחש דבר!

"לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני".

אין ספק כי הבשורה הנוראה צרבה בליבו של הגאון כמכותו אש. נכדו הראשון הלך לעולמו. אולם, הוא מצא את מפלטו בתורה הקדושה שבה הוא שקד מימים ימימה והיתה תכלית חייו. שנים אחר כך הלך לעולמו אביו של אותו תינוק, הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, ראש ישיבת כוכב מיעקב ומחבר ספר ברכת שמעון. אחר מיטתו נהרו רבים ואלפים, וסיפורים רבים המנסים לתאר את דמותו, צצו ועלו. קיבלנו לידנו קובץ בשם כרם שלמה, (שנת תשד"ם), ובו מאמר מעניין ביותר, ממנו אנו יכולים ללמוד לאיזו דרגה יכול להגיע אדם שמשקיע את כולו בלימוד התורה.

לידי מחברי הקובץ הגיעו דפים של ספר חידושי תורה על מסכת זבחים. בדפים לא צויין שמו של מחבר הספר, אך צויין כי שמו הוא "אמרי שאול". מאמצים כבירים הושקעו כדי לגלות מיהו המחבר של הספר, שניכר על מחברו כי הוא גאון אדיר, ולשם כך נשלחו מספר דפים מן הספר למעונם של תלמידי חכמים אחדים, שמה ידעו לזהות מיהו המחבר. כך, נשלחו גם מספר דפים למעונו של ראש ישיבת טשעבין, הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל.

מדהים. פשוט מדהים לקרוא את מכתב התשובה ששלח להם הגאון. בדבריו הוא כותב כי הוא אכן מכיר את מחבר הספר, הגאון רבי שאול עטינגער זצ"ל. הרב שניאורסון מספר, כי לפני **יובל שנים** הוא למד אצל מחבר הספר וכך יצא לו לראות את ספרו של רבו בעל האמרי שאול ואין לו כל ספק כי ספר זה חובר על ידי רבו. אולם, כותב רבי ברוך שמעון שניאורסון, כאשר ראינו בזמנו את הספר, עלו במוחי מספר הערות על הכתוב שם. ובכן, למען הסר ספק כי אכן, מורי ורבי הוא מחבר הספר, אעלה על הכתב את אותן הערות, שמתייחסות לדפים שאינם תחת ידי אלא לדפים אחרים שאם הם שמורים אצלכם, נוכל כך לוודא כי אכן ספר זה הוא ספרו של רבי.

לאחר יובל שנים זכר הגאון את ההערות שעלו בראשו, אז, בצעירותו. זהו מעל התורה, כך נראה אדם שמשקיע את כולו בלימוד התורה הקדושה והיא מסמלת את כל מאווי ורצונותיו.

יום אחד, סיפר יהודי מארצות הברית, שכבתי בבית החולים במחנה העבודה כאשר הכניסו חולה נוסף לחדר. היה זה הרב שניאורסון זצ"ל. שעות מספר לפני כן הוא נדקר על ידי נכרי אכזר. ספרים ודאי שלא היו תחת ידיו, אבל שני יהודים נמצאים יחד, היתכן שלא ילמדו? שאל הרב שניאורסון, ובכן, הוא קרא את הגמרא **מתוך הזיכרון** וכך סיימנו את מסכתו ברכות מן הדף הראשון ועד הדף האחרון.

גדלותו האדירה באה גם לידי ביטוי במידינותיו הנפלאות. הגאון, נוהג היה ללמוד בביתו מידי לילה, כל לילה שש שעות רצופות. יש לשמוע את שלומדים, היה הרב שניאורסון חוזר ושונה לתלמידיו, וכך גם קיים בעצמו כאשר היה שונה את תלמודו בקול רם.

דא עקא, שבשעת ליל מאוחרת, נמנע ממנו התענוג לומר לעצמו את מילות הגמרא בקול רם, כדי שלא לעורר את בני הבית, וכך, היה הגאון שונה את תלמודו בלחש ופוקק באצבעותיו את אזניו, כדי לחישותיו ישמעו בקרבו בקול חזק. כך, לילה אחר לילה, שנים רבות, שש שעות בכל לילה.

הי רצון, שנזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את דברי תלמודך ותורתך באהבה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף קז/א ברוך אתה בעיר

עסקים מסוג אחר

רבי יוחנן בסוגייתו מפרש את הפסוק "ברוך אתה בעיר" על אדם שמתגורר במרחק מבית הכנסת שעל ידי כך הוא זוכה לשכר פסיעות ואילו הפסוק "ברוך אתה בשדה" מתייחס להצלחה במסחר ובנכסים. הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מבאר, כי אל לנו לתמוה על כך שבפסוק אחד עורבו שני תחומים נפרדים זה מזה, רוחניות - בית הכנסת, וגשמיות - הצלחה בעסקים. שכן, כאשר האדם מקיים בעצמו "ברוך אתה בבואך" והוא נמשך בתדירות לבית הכנסת ולבית המדרש, אזי, בעת שייצא לשדותיו ולעסקיו בוודאי ברוך אתה בשדה... (טעם ודעת דברים כח/ו).

דף קז/ב והסיר ה' ממך כל חולי

חמישים, מאתיים,

או מאתיים חמישים

ידועה מחלוקת התנאים כמה מכות קיבלו המצרים חמישים, מאתיים, או מאתיים חמישים, וכל תנא מביא אסמכתא וראיה לדבריו. שואל הגאון מוילנא, לשם מה טורחים התנאים בראיות שונות להוכיח את דבריהם, וכי מה נפקא מינא בכך לגבינו?

מבאר הגאון מוילנא (דברי אליהו הגש"פ ד"ה רבי): הן בני ישראל קיבלו הבטחה מהקב"ה (דברים ז/טו) "והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים בכמה מכות לקו לפיכך, חשובה עד מאד הידיעה בכמה מכות לקו המצרים, כדי למנוע מחלות אלו מבני ישראל. על פי זה מיישבים קושיה מפורסמת, מדוע בחר יעקב אבינו לברך את אפרים ומנשה דווקא בכך שלא תשלוט בהם עין הרע, והנה, בסוגייתנו אומר רב, שהפסוק "והסיר ה' ממך כל חולי", היינו עין הרע, מעתה, עין הרע היה הגורם לכל המחלות הנוספות שלקו בהם המצרים, שהרי הכתוב אומר "והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוה מצרים", כלומר, שמחלות המצרים תכפו עליהם בעטיה של עין הרע שהם זרו האחד בזולתו. לפיכך, בירך יעקב אבינו את אפרים ומנשה שלא תשלוט בהם עין הרע וימנעו מכל אותן מחלות מרובות שהושתו על המצרים.

חרם הקדמונים על שימוש בסגולות וברפואות המוזכרות בגמרא: סוג נוסף של לחשים שאין לעשות בהם שימוש, הם הלחשים והרפואות המובאים בגמרא לגבי מחלות ותופעות שונות. בעלי התוספות (מועד קטן י"א/א ד"ה כוורא) כותבים שהסיבה לכך היא משום שטבע בני האדם השתנה במהלך הדורות, ואין כל הכרח שהלחשים שהועילו לאנשים שחיו בתקופת חז"ל יועילו גם בימינו אנו. המהרי"ל (בליקוטים שבסוף ספר מנהגי מהרי"ל) מציין טעם נוסף לכך, משום שיתכן שהלחוש לא ידקדק כראוי בלשונו ועקב כך לא יעלה הלחש כראוי, והאנשים יזלזלו בדברי הגמרא, משום שיתלו את אי ההצלחה בלחש ולא בלחוש. בקשר לכך, כתב בעל ים של שלמה (חולין פח סי' י"ב) שמן הטעם האמור יש חרם הקדמונים גזרו על השימוש בסגולות וברפואות המוזכרות בחז"ל, ואם הראשונים כמלאכים גזרו כך, ודאי שבדורות המאוחרים יותר, חלילה מלהשתמש בסגולות אלו.

כיצד להוציא דבר מאכל שנתקע בגרונו של אדם: המהרי"ל מציין בדבריו, כי יש לחש אחד שמוזכר בחז"ל שמותר להשתמש בו היום משום שהוא בדוק ומנוסה ואין חשש שאנשים יבואו לזלזל בדברי חז"ל. לחש זה מוזכר בגמרא (שבת ז/א) האומרת, שאדם שדבר מאכל נתקע בגרונו, יטול את אותו סוג מאכל, יניחו על ראשו ויאמר: "חד חד נחית, בלע בלע נחית, חד חד", והרווחה תבוא לגרונו. מאחר שמותר להשתמש בלחש זה, נציין את דבריו של הנוהג שלום (הובא בספר טהרת הים) שלחש זה יש לאומרו ג' פעמים.

לחש למציאת חן בעיני אויב: מעניין לציין את דבריו של הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל (בעל הבן איש חי בספרו שו"ת תורה לשמה סי' תכ"ד), שנשאל אם מותר לעשות שימוש בסגולה הידועה למציאת חן בעיני אויבים על ידי אמירת שמו של המלאך אוריאל שבע פעמים בנשימה אחת. ותשובתו היתה, שידוע שכל שם של מלאך שנקראו בשמו בני אדם מותר להזכירו, ואם כן מאחר שכבר בתקופת הנביאים (דברי הימים א' ט"ו) אנו מוצאים שהיו בני אדם שנקראו בשם זה, אין כל מניעה משימוש בסגולה הנ"ל. אחד עשר פסוקים המתחילים באות נון: לסיום, מעניין לציין כי בביתו של אחד מצדיקי ירושלים, שרבים פונים אליו בענייני עין הרע, תלויה במסגרת בולטת וגדולה, תפילה נגד עין הרע המורכבת מאחד עשר פסוקים המתחילים באות נון. תפילה זו נמצאת בסידורים ורבים נהגו לאומרה (בסידור תפילת כל פה עמ' 296).

דף קח/ב דינא דבר מצרא

רכישת מקומות בבית הכנסת

סוגייתנו עוסקת בגדריו והלכותיו של "בר מצרא". "בר מצרא" הוא אדם שגבול שדהו נושק לגבול שדה חבירו, ובגמרא מבואר, כי ל"בר מצרא" זכות ראשונים לרכוש את שדה חבירו כאשר זה יוצע למכירה, מחמת סמיכותו אליו, ואין בעל השדה רשאי למוכרו לאחר אם ה"בר מצרא" מוכן לשלם את הסכום שדורש המוכר. עד כדי כך תקפה זכותו, שאם בעל השדה מכרו לאחר, רשאי ה"בר מצרא" להוציא ממנו את הקונה ולרכוש את השדה. מן המעשה הבא שהובא לפני החתם סופר נוכל לעמוד באופן יסודי על מקורו של דין זה.

דירת הגביר שפשט רגל נמסרה לחתנו המלווה: מעשה בגביר שירד מנכסיו ובית הדין ביקש למסור את דירתו למלווים שלהם היה חייב ממון רב. נתמזל מזלו של הגביר ואחד מן המלווים היה חתנו היקר שלרשותו נמסר הבית. כמובן, שהחתן לא גירש את חמיו מביתו והתיר לו לשהות בו ללא קבלת תמורה כל שהיא. כאשר החל הגביר לשעבר לחוש מעט הפוגה מצרותיו, קפץ עליו רוגזו של שכנו הסמוך שטען כלפי בית הדין כי נהגו שלא כהלכה, שהרי הוא "בר מצרא" ולא היה להם למסור את הדירה עצמה לידי המלווים, אלא מוטל על בית הדין להציע לו לרכוש את הדירה ולהעביר לידי המלווים את דמיה.

אולם, החתם סופר (שו"ת ח"מ סי' י"א) השיב, כי חלילה להסכית לדברי השכן. שהרי, חז"ל בסוגייתנו הורונו את דין "בר מצרא" על פי הפסוק (דברים ו/יח) "ועשית הישר והטוב", משום שבעל השדה הסמוך לשדה המוצעת למכירה, ירוויח מרכישתה על ידי הרחבת השטח של הנכס שברשותו, ולפיכך, יש להעדיפו על פני כל אדם אחר.

מעתה, ברור איפוא, כי אם הנהגה זו שנועדה להיטיב עם השכן תגרום רעה לבעל הנכס עצמו, אין היא נוהגת. ומאחר שבמקרה שלפנינו תגרם רעה לבעל הנכס, שכן, אם שכנו ירכוש את דירתו, הוא יזרק ממנה ויוותר ללא קורת גג, יש להשאיר את הבית בידי החתן הנדיב ולא לגרום טובה לשכן על חשבון אדם אחר שהוא גם בעל הנכס לשעבר. [מלבד זאת, מציין החתם סופר מספר נימוקים שלפיהם, כלל אין להנהיג במקרה זה דינא דבר מצרא. עיי"ש].

סוגיית מקומות הישיבה בבית הכנסת, מהווה מכשול נכבד לאנשים המבקשים להעביר על מידותיהם... כך, אנו מוצאים בספרי הפוסקים נידונים מעניינים בנושא זה, ואף מחלוקת ראשונים ישנה אם גם לגבי רכישת מקומות בבית כנסת תקף דין "בר מצרא". יש מן הראשונים (גאונים, עי' בית יוסף ח"מ סי' קע"ה אות י"ג) שסוברים, כי לגבי המקומות בבית הכנסת שייך דינא דבר מצרא, ובעל מקום ישיבה הסמוך למקום ישיבה המוצע למכירה, קודם לכל המתפללים. אולם, דעת הראב"ד היא, שלא מתקבל על הדעת להנהיג דינא דבר מצרא במקומות בית הכנסת. שכן, דינא דבר מצרא נאמר דווקא כאשר על ידי הרכישה השכן ירחיב את שימושיו וישתמש בכל השטח הנרחב שעומד לרשותו. וכגון, בעל דירה ירחיב את דירתו ויצרף אותה עם הדירה החדשה. אולם, אדם אחד אינו זקוק, ואף אינו יכול לשבת על שני מקומות גם יחד, ועל כן אין הוא קודם לאחרים (עי' ב"י שם שביאר כן ובסמ"ע שם ס"ק צ"ט). אמנם, לכל הדעות, אם צר הספסל מהכיל את היושבים עליו, רשאים הם לרכוש את המקום כדי שיוכלו לשבת ברווח, שהרי באופן זה הם מרחיבים את שימושם גם על השטח שנרכש. נידון מעניין בנושא זה אנו מוצאים לגבי אדם שמבקש לרכוש את מקום הישיבה שסמוך למקומו, כשטענתו היא שעל ידי כך יהא באפשרותו למנוע מאנשים מסויימים להתמקם לצידו (עי' ריב"ש סי' שצ"ז ובשו"ת מהר"י בירב סי' נ"ג).

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה, 24 שעות ביממה מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

דף קט/א דאמר רבא מקרי דרדקי
פיטורי עובד לאור ההלכה

בסוגייתנו מובא שיש מספר בעלי מקצוע שניתן לפטרם מיידית אם התרשלו במלאכתם, כגון, מלמדי תינוקות ושוחטים, משום שהנזק שנגרם על ידי התרשלותם הוא בלתי הפיך.

מיהו מלמד שראוי לפטרו: מדברי רש"י אנו למדים, כי רב המשבש את החומר הלימודי ומלמד אותו בצורה שגויה גורם נזק בלתי הפיך לתלמידיו, משום שקשה ביותר לשנות לאחר מכן את המוסכמה השגויה שנקבעה בלב התלמיד (ע"ע מגיד משנה הל' שכירות פ"י הל' ז). בעלי התוספות (קט/ב ד"ה וספר מתא) לעומת זאת כותבים כי הנזק הנגרם לתלמידים הוא, שבשעה שמלמד באופן שגוי הם בטלים מלימוד תורה אמיתי. להלכה, פסק השולחן ערוך (ח"מ סי' ש"ו סעי' ח') שניתן לפטר הן מלמד שלימד את תלמידיו באופן שגוי והן מלמד שביטל את תלמידיו מלימודם.

האם מותר לפטר פועל ללא סיבה? מדברי הגמרא משמע לכאורה, שאסור לפטר את המלמד אלא אם כן הלה פשע במלאכתו. האמנם כן הדבר? ואם אכן זהו הדין, כלום כך גם יש לנהוג בכל בעלי המקצועות לסוגיהם? ובכן, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (ש"ת אגרות משה ח"מ א' ע"ה, ע"ו, ע"ז) כתב מספר תשובות הלכתיות בנושא זה ולדעתו, בעל מפעל שמסכם עם פועל שיעבוד אצלו, אינו רשאי לפטרו, כל זמן שעבודתו של הפועל מועילה ונצרכת לבעל המפעל! זאת, על פי המוכח מסוגייתנו, שמותר לפטר מלמד רק אם התרשל במלאכתו וגרם לנזק בלתי הפיך. טעם הדבר הוא, משום שבשעה שבעל הבית והפועל סיכמו ביניהם על שכירות הפועל, מן הסתם כוונתם היתה שהפועל יעבוד אצל בעל הבית **כל זמן שיזדקקו לו**.

מועד תשלום השכר הוא גם מועד סיום השכירות: אולם, החזון איש (ב"ק סי' כ"ג סעי' ב) פסק, כי השוכר פועל על בסיס משכורת חודשית או שבועית, אמנם אינו רשאי לפטרו בתוך ימי השבוע או החודש, אך בתום כל שבוע או חודש מתחילה תקופת שכירות חדשה ובעל הבית רשאי לפטרו, שכן, אין בדעת בעל הבית להתחייב שלא לפטר את הפועל כי אם לתקופת הזמן הקצובה לתשלום משכורתו. ואילו הגמרא בסוגייתנו, ממנה מוכח, לכאורה, שאסור לפטר מלמד ושוחט לעולם, כלל אינה עוסקת בדיני פועלים, ואדרבה, כל מטרתה היא לזרז את פרנסי הציבור לפטר לאלתר בעלי מקצועות הממונים על ידי הציבור ואינם עושים את מלאכתם נאמנה, ולמנות במקומם אנשים ישרים והגונים [עיי"ש שביאר הגמרא באופן נוסף]. לסיום, מן הראוי לציין את דברי הפוסקים (שם ועוד), כי נידון הלכתי זה הינו רק במקומות אשר בהם אין מנהג קבוע או חוק המסדיר עניינים אלו. אך כאשר הכל נוהגים במנהג מסויים, ברור כי הפועל ומעסיקו התכוונו לסכם את השכירות לפי כללים אלו, כמאמר הירושלמי (ב"מ פ"ז) "המנהג מבטל את ההלכה". היינו, שהלכות ממון המושתתות על אומדנא בדעת הצדדים לעיסקה או להסכם ממוני, נדחות מפני מנהג המדינה מאחר שברור הדבר שאם יש מנהג קבוע במקום, לפיו סוכמו כל העסקאות.

דף ק"ב האומר לחבירו צא שכור לי פועלים

שכר האמונה

בסוגייתנו מובא שהשוכר פועל על ידי שליח אינו עובר על איסור בל תלין, מפני שכירות הפועל לא נעשתה על ידו. על פי הלכה זו מבאר הרבי רבי העשיל זצ"ל מדרש תמוה לכאורה, המדרש אומר "כל מה שישאל אוכלים בעולם הזה אינם אוכלים אלא בשביל שכר האמונה". מדוע באמת ישראל זוכים לשכר בעולם הזה רק עבור מצוות אמונה בקב"ה? מבאר הרבי רבי העשיל זצ"ל: כידוע ניתנה תורה לישראל על ידי משה רבינו, שליחו של הקב"ה. לפיכך, אין אנו כפועלים שנשכרו על ידי בעל הבית שאם אינו משלם את שכרם מיד, עובר בבל תלין, לעומת זאת, שתי הדיברות הראשונות, "אנוכי", ו"לא יהיה לך", נמסרו מפי הגבורה ולא על ידי שליח, וממילא על מצוות האמונה אנו מקבלים שכר כבר בזה העולם... (חונת התורה פ' יתרו אות פ"ד).

צעילוי נשמת

מרת **חנה צירל וינדרבוים** ע"ה

ב"ר ישראל יעקב ז"ל
נלב' ע"ד בטבת תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לצעילוי נשמת

הר"ר **יחיאל מאיר אנגלרד** ז"ל
ב"ר דב בעריש ז"ל נלב' ע"ט בטבת תשנ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י בתו
גב' **ברכה לנגה** ומשפחתה שיחיו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

